

Ona-tili va adabiyoti darslarida o'quvchilarning nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirishda tez aytishlarining o'рни

Xaytboyev Boburjon Xamzayevich

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Ijtimoiy gumanitar fanlar kafedrası Falsafa o'qıtuvchisi

bobur423bobur@gmail.com

+998 33 323 23 25

Annotation: This article explores the significant role of students in enhancing their speech skills within the context of native language and literature lessons. It highlights the importance of active participation, self-expression, and critical thinking in fostering language proficiency and literary appreciation. By emphasizing student engagement, educators can create a dynamic learning environment that cultivates effective communication and nurtures a love for language and literature.

Kalit so'zlar: nutq qobiliyatlari, ona tili, adabiyot darslari, talabalarning imkoniyatlarini kengaytirish, og'zaki muloqot.

Annotation: this article explores the significant role of students in enhancement their speech skills within the context of native language and literature lessons. It highlights the importance of active participation, self-expression, and critical thinking in fostering language proficiency and literary appreciation. By emphasizing student engagement, educators can create a dynamic learning environment that cultivates effective communication and nurtures a love for language and literature.

Keywords: speech skills, native language, literature classes, student empowerment, oral communication.

Аннотация: the article explores The significant role of students in ENHANCING their speech skills within the context of native language and literature lessons.

Основные моменты the importance of active participation, self-expression, and critical thinking in fostering Language Proficiency and Literary appreciation. By emphasizing student engagement, educators can create a dynamic learning environment that cultivates effective Communication and nurtures a love for language and literature.

Ключевые слова: речевые навыки, родной язык, уроки литературы, расширение прав и возможностей учащихся, устное общение.

Nutq ko'nikmalarini egallash va rivojlantirish talabalar uchun ta'lim sayohatida harakat qilishda juda muhimdir. Ona tili va adabiyotni o'zlashtirish faqat o'qish va yozish bilan cheklanmaydi, shuningdek, samarali og'zaki muloqotni o'z ichiga oladi. Ushbu maqolada biz ona tili va adabiyot darslari doirasida o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynashini o'rganamiz. Biz nutq ko'nikmalarini oshirish, ularni amalga oshirish natijalarini taqdim etish va oqibatlarini to'g'risida har tomonlama muhokama qilish uchun ishlatiladigan turli usullarni ko'rib chiqamiz. Va nihoyat, biz xulosalar chiqaramiz va o'qituvchilar va siyosatchilar uchun takliflar beramiz.

Talabalarining nutq qobiliyatlarini rivojlantirishdagi rolini o'rganish uchun aralash usulli yondashuv qabul qilindi. Tadqiqot turli xil ta'lim darajalaridagi turli xil talabalar guruhini qamrab oldi. Amaldagi usullarga sinf kuzatuvlari, intervyular, so'rovlar va ish faoliyatini baholash kiradi. Ona tili va adabiyot darslari ma'lumotlar yig'ishning asosiy konteksti bo'lib xizmat qildi. Tadqiqot talabalarining faolligini, aloqa strategiyasini va turli xil pedagogik yondashuvlarning nutq mahoratini rivojlantirishga ta'sirini baholashga qaratilgan.

Talabalar ona tili va adabiyoti darslarida nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Talabalar o'zlarining nutqlarini rivojlantirishga hissa qo'shishning ba'zi asosiy usullari:

- Faol ishtirok etish: talabalar sinfdagi munozaralar, taqdimotlar va munozaralarda faol ishtirok etishlari kerak. O'z g'oyalari, fikrlari va dalillarini ifoda etish orqali ular o'z fikrlarini aniq va samarali bayon qilishni mashq qilishlari mumkin. Munozaralarda qatnashish ularga

tengdoshlaridan o'rganish va fikr-mulohazalarni olish imkonini beradi, bu ularning nutq qobiliyatlarini yaxshilashga yordam beradi.

- Keng o'qish: adabiyotlar, gazetalar, jurnallar va onlayn maqolalarni o'z ichiga olgan turli xil matnlarni o'qish talabalarning so'z boyligini, tushunchasini va umumiy tilni bilishini oshiradi. Bu ularni turli xil yozish uslublari, jumla tuzilmalari va fikrlarni ifoda etish usullari bilan tanishtiradi. Muntazam o'qish ularning og'zaki ifodasini yaxshilashga yordam beradi va nutq qobiliyatlarini rivojlantirish uchun asos yaratadi.
- Yozish amaliyoti: yozish til va adabiyot darslarining muhim tarkibiy qismidir. Talabalarni ijodiy, analitik va ishonarli yozishga undash kerak. Insholar, hikoyalar va mulohazalar kabi topshiriqlarni yozish ularga o'z fikrlarini tartibga solish, tildan foydalanishni takomillashtirish va ifodalashda izchillik va ravshanlikni rivojlantirishga imkon beradi. O'z ishlarini yozish va qayta ko'rib chiqish jarayoni ularga o'zlarining til tanlovlari to'g'risida ko'proq xabardor bo'lishga yordam beradi va bilvosita nutq qobiliyatlarini yaxshilaydi.
- Tengdoshlar bilan hamkorlik: guruh muhokamalari, tengdoshlarni tahrirlash va taqdimotlar kabi hamkorlikdagi tadbirlar talabalarga o'zaro muloqot qilish va bir-biridan o'rganish imkoniyatlarini taqdim etadi. Konstruktiv fikr-mulohazalar orqali talabalar nutqini takomillashtirish yo'nalishlarini, shu jumladan talaffuz, grammatika va jumla tuzilishini aniqlashlari mumkin. Tengdoshlar bilan ishlash, shuningdek, talabalar hukm qilishdan qo'rqmasdan nutq qobiliyatlarini mashq qilishlari va takomillashtirishlari mumkin bo'lgan qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratadi.
- O'z-o'zini aks ettirish va o'z-o'zini baholash: talabalarni o'zlarining nutq uslublari, kuchli tomonlari va takomillashtirish yo'nalishlari haqida fikr yuritishga undash ularning rivojlanishi uchun juda muhimdir. Talabalar o'zlarining nutqlari yoki taqdimotlari yozuvlarini tinglashlari, ularning ish faoliyatini tahlil qilishlari va ishlashni istagan o'ziga xos jihatlarini aniqlashlari mumkin. O'z-o'zini baholash talabalarga o'rganishga egalik

qilishga yordam beradi va ularni nutq qobiliyatlarini faol rivojlantirishga undaydi.

- O'qituvchilardan yo'l-yo'riq izlash: o'qituvchilar talabalarning tilini rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Talabalar nutq ko'nikmalarini oshirishda fikr-mulohaza va qo'llab-quvvatlash uchun o'qituvchilariga murojaat qilishlari kerak. O'qituvchilar talabalarga qiyinchiliklarni engish va og'zaki muloqot qobiliyatlarini oshirishga yordam beradigan aniq strategiyalar, manbalar va individual ko'rsatmalar berishlari mumkin.

Talabalar ona tili va adabiyoti darslarida nutq qobiliyatlarini rivojlantirishda faol rol o'ynaydilar. Faol ishtirok etish, keng o'qish, yozishni mashq qilish, tengdoshlari bilan hamkorlik qilish, o'z-o'zini aks ettirish bilan shug'ullanish va o'qituvchilardan yo'l-yo'riq izlash orqali talabalar nutq ko'nikmalarini oshirib, ona tilida yanada malakali kommunikator bo'lishlari mumkin.

Talabalarni jalb qilish: topilmalar shuni ko'rsatdiki, talabalar sinf muhokamalarida, munozaralarda va taqdimotlarda faol ishtirok etganda, ularning nutq qobiliyatlari sezilarli darajada yaxshilanadi. O'z fikrlari va fikrlarini erkin ifoda etishga da'vat etilgan talabalar yuqori darajadagi aloqalarni namoyish etdilar.

Aloqa strategiyalari: tadqiqot talabalar tomonidan nutq ko'nikmalarini oshirish uchun qabul qilingan turli xil aloqa strategiyalarini aniqladi. Bu og'zaki taqdimotlar amaliyot kiritilgan, peer-to-peer munozaralar jalb, multimedia resurslaridan foydalanish, va drama yoki rol o'ynash faoliyatida ishtirok. Ushbu strategiyalarni o'z ichiga olgan talabalar nutqlarida ravonlik, ishonch va ravshanlikni namoyish etdilar.

Pedagogik yondashuvlar: interfaol ta'lim usullarini kiritish, omma oldida nutq so'zlash uchun muntazam imkoniyatlar yaratish va hayotiy stsenariylarni darslarga qo'shish kabi turli xil pedagogik yondashuvlar o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, faol ishtirok etish va talabalarning avtonomiyasini ta'kidlaydigan talabalarga yo'naltirilgan yondashuvlar nutq mahoratini rivojlantirishda samaraliroq bo'lgan.

Natijalar ona tili va adabiyot darslarida o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini shakllantirishda muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi. Talabalarni faol jalb qilish va qo'llab-quvvatlovchi sinf muhitini rivojlantirish ularni o'zlarini ishonchli ifoda etishga undaydi. Tadqiqot og'zaki ifoda etish imkoniyatlarini taqdim etish muhimligini ta'kidlaydi, chunki bu talabalarga nutq qobiliyatlarini mashq qilish va takomillashtirishga imkon beradi. Bundan tashqari, turli xil aloqa strategiyalarini o'z ichiga olgan va talabalarga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvlarni qo'llash boy o'quv tajribasini yaratishga yordam beradi va natijada nutq ko'nikmalarini yaxshilaydi.

Xulosalar:

Topilmalar talabalarning nutq qobiliyatlarini rivojlantirishda ularning imkoniyatlarini kengaytirishning ahamiyatini ta'kidlaydi. O'quvchilarni sinfdagi munozaralarga faol jalb qilish, tanqidiy fikrlashni rag'batlantirish va og'zaki taqdimotlar uchun imkoniyatlar yaratish orqali o'qituvchilar nutq mahoratini rivojlantirish uchun qulay muhitni yaratishi mumkin. Bundan tashqari, samarali aloqa strategiyalaridan foydalanish va talabalarga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvlarni qabul qilish talabalarning og'zaki ifodalashda ravonligi, ishonchi va ravshanligini oshiradi.

Takliflar:

O'qituvchilarni tayyorlash: o'qituvchilar ona tili va adabiyot darslarida nutq mahoratini rivojlantirishga ko'maklashish strategiyalari bo'yicha malaka oshirishlari va o'qitishlari kerak.

- O'quv integratsiyasi: siyosatchilar nutq mahoratini rivojlantirishning o'quv dasturi bo'yicha integratsiyasini ta'kidlab, talabalarga turli mavzularda og'zaki muloqot qobiliyatlarini mashq qilish va takomillashtirishga imkon berishlari kerak.
- Multimodal manbalar: video, audio yozuvlar va raqamli platformalar kabi multimedia manbalaridan foydalanish talabalarga nutq amaliyoti uchun turli xil stimullarni taqdim etishi va ularning faolligini oshirishi mumkin.

- Tengdoshlarning fikri: talabalarni tengdoshlariga konstruktiv fikr bildirishga undash hamkorlikdagi o'quv muhitini rivojlantiradi va talabalarga o'z-o'zini aks ettirish va baholash orqali nutq qobiliyatlarini yaxshilashga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirishdagi muhim rolini tan olish va ona tili va adabiyot darslarida samarali usullarni qo'llash orqali o'qituvchilar o'quvchilarga o'z ona tillarida ishonchli, aniq muloqot qilish imkoniyatini berishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva Q. Nutq o'stirish. – T.:O'qituvchi, 1980.66-bet
2. . Karimova V.M., Sunnatova R.I., Tojiboyeva R.N. Mustaqil fikrlash. – T.:Sharq, 2000. 110-be Foydalanilgan adabiyotlar: 52
3. Xorijiy filologiya jurnali. <http://samxorfil.uz/> maqola/tillarga ixtisoslashmagan-oliy-talim-muassasalarida-chet-tili-oqitishning maqsadi
4. O'qituvchi nutq madaniyati. <https://fayllar.org/oqituvchi-nutq-madaniyati.html>